

Слід зазначити, що удосконалення спортивних назв вимагає взаємодії інтернаціональних та національних компонентів. Дбати про національне вираження термінів і водночас не виривати українську спортивну термінологію з літературного контексту – одна з принципових засад термінотворення.

Отже, запозичення – одне з важливих джерел поповнення найменувань в українській спортивній термінології. Найбільша кількість слів запозичена з англійської та французької мов. Найважливішими рушіями у процесі запозичень були екстралінгвальні чинники (контакти з країнами мов-реципієнтів). Не менш важливу роль зіграли також інтралінгвальні фактори: потреба у називанні нових понять, прагнення до компактності найменувань, доцільність уживання стилістично нейтральних термінів. Аспекти висвітлення цієї проблеми і є перспективою нашої подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боровська О. В. Короткий тлумачний словник термінології галузі фізичної культури та спорту / О.В.Боровська. – Львів, 2003. – 54 с.
2. Герцик М. С. Вступ до спеціальностей галузі “фізичне виховання і спорт”: Підручник / М.С.Герцик, О.М.Вацеба. – Харків, 2005. – С. 10-21.
3. Ковальчук Н. Сучасні проблеми використання термінології загальноорозвивальних вправ у школі / Н.Ковальчук, В.Санюк // Фізичне виховання в школі. – 2006.– № 2. – С. 35-43.
4. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І.Панько, І. М.Кочан, Г.П.Мацюк. – Львів, 1994. – 216 с.
5. Федорець С. Англійські запозичення у термінологічній системі “спорт” / С.Федорець // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць. – Х., 1998. – Вип.1. – С. 78–85.

Варнавская И.В.

ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ СПОРТИВНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ ИНОСТРАННОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

В статье рассмотрены основные источники пополнения названий в украинской спортивной терминологии. Выделены проблемы формирования и функционирования иностранных спортивных терминов в украинском языке. Отмечено, что усовершенствование спортивных названий требует взаимодействия интернациональных и национальных компонентов.

Ключевые слова: термины иностранного происхождения, заимствование, спортивная лексика.

Varnavska I.V.

USAGE PECULARITIES OF SPORT TERMINOLOGY OF FOREIGN ORIGIN

The article analysis the main enrichment sources of sport terminology in the Ukrainian language. The author deals with the forming and functioning problems of foreign sport terms in Ukrainian. The improvement of sport notions demands the cooperation of international and national components is underlined in the article.

Key words: terms of foreign origin, borrowings, sport vocabulary.

УДК 371.81’276.6:62

Голдун Л.І.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стаття містить необхідний мінімум базових знань з теорії та практики російсько-українського перекладу в лексико-семантичному, стилістичному, текстологічному аспектах. Призначена для формування й закріплення навичок перекладацької діяльності на рівні лексики, фразеології, частково-стилістики тексту.

Ключові слова: лексика, сучасний переклад, порівняльний аналіз, семантико-стилістичний, термінополе, терміносистема.

В Україні відбувається активний процес формування нових суспільно-економічних відносин, що зумовлює зміни в системі чинного законодавства і врегулюванні правових відносин і потребує впорядкування та унормування української правничої термінології, термінологічних словосполучень і найбільш уживаних у діловому мовленні фраз та мовних кліше в перекладі з російської мови.

Важливим завданням навчального процесу є організація засвоєння правописних норм української мови, лексичних та фразеологічних її особливостей. Необхідно навчитися правильно вибирати слово, відповідне змістові тексту, його меті, завданням і ситуації спілкування. Особливо якщо мова йде про написання ділових документів чи якогось тексту, що потребує точності викладу змісту і форми.

Знання історії завжди дозволяє краще зрозуміти сучасне. Ця розповсюджена думка справедлива не тільки відносно до людини, а й відносно до окремих видів її діяльності, у тому числі перекладу. У складній природі сучасного перекладу, багатобарвності його проявів у перекладацькій практиці нам допомагає розібратися історія перекладу, його генеза.

Потреба в перекладі виникла у сивій давнині і викликана була необхідним етапом розвитку мовних контактів.

Відповідно до сучасних реалій наше століття одержало назву “століття перекладу”, що пов’язано з нечуваним зростанням інформації, швидким розповсюдженням і уживанням якої ми зобов’язані перекладам. Знання основ теорії, можливостей і основних прийомів перекладу стає елементом загальної освіти людини. Над проблемами сучасного перекладу, його теорією і практикою працювали видатні мовознавці-лінгвісти. Лінгвістичним аспектам теорії перекладу присвятив свої наукові монографії російський вчений Комісаров В. М; про статус, проблеми, аспекти сучасного перекладу писав Коптілов В. В., Рецкер Я. І. та багато інших.

Плідно працюють у галузі сучасного перекладу українські науковці-мовознавці: Жарова Л. П., Зимомря М. І., Нямцу А. Є., Бондарець О. В.

У статті розглядаються основні особливості перекладу науково-технічного тексту з російської мови на українську. Певна увага приділена категорії термінополя у перекладі, бо без знань цілого поля, синонімічного ряду, до якого відносяться терміни, переклад неможливий. Крім того, у статті розглянуті лексико-семантичні та стилістичні особливості перекладу, без яких неможливий адекватний переклад будь-якого тексту.

Мета статті: дослідити, наскільки важливим для адекватного перекладу науково-технічного тексту є лексико-семантичний принцип із знанням цілого термінополя, синонімічного ряду терміносистем.

Основні труднощі будь-якого перекладу обумовлені розбіжностями в лексико-фразеологічному складі, структурі й правилах функціонування мов, що контактують під час процесу перекладу.

Останнім часом зросла роль інформативного перекладу, і тому зросли вимоги до точності його. У зв’язку з цим важливим стало визнання та визначення функцій окремих мовних одиниць. За основну одиницю у перекладацькому процесі сприймається слово, досить часто – фразеологізм. Особливої ваги набули термінологічні сполучення слів, що вимагають збереження точності предметно-логічної частини семантики.

Звичайно, при інформативному перекладі не можна задовольнятися досягненням мети забезпечити правильність перекладу, однаковість впливу на читача оригіналу та перекладу. Переклад повинен передати інформацію в усіх деталях і нюансах, до значень окремих слів, бути цілком відповідним і автентичним оригіналові. Звідси постає проблема з’ясування лінгвістичної сутності перекладацької діяльності, а також у якій мірі та в яких межах ці чинники здатні впливати на точність відтворення інформації.

Сучасна теорія та практика перекладу визнає недостатність знання двох мов, що не забезпечують уміння кваліфіковано перекладати, треба знати ці мови “по-перекладацькому”, тобто в сукупності з правилами й умовами переходу від одиниць однієї мови до одиниць іншої [2, с.18].

Одним із найважливіших методів дослідження в лінгвістиці перекладу слугував і слугує порівняльний аналіз перекладу, тобто аналіз форми та змісту тексту перекладу з формою та змістом оригіналу. Головна роль у даному випадку відводиться зіставленню лексико-семантичних характеристик різномовних текстів. При порівнянні текстів можна розкрити внутрішній механізм перекладу. Аналізуючи два чи декілька перекладів одного й того самого оригіналу, можна одержати цікаві результати, набуті цінні навички в роботі з лексичним матеріалом, з'ясувати, яким чином долаються типові труднощі перекладу, пов'язані зі специфікою кожної з мов, визначити, які елементи оригіналу залишаються не переданими у перекладі.

Важливим у питанні перекладу вважається питання про послідовність перекладацької діяльності. Чеський учений І.Лівий виділяє три етапи роботи у перекладі: 1) перекладач повинен суть сказаного у першоджерелі осягнути у цілому за змістом; 2) побудувати свою інтерпретацію тексту; 3) “перевирозити” оригінал [5, с.59] за допомогою особливостей мовностилістичної організації тексту: вибору і співвідношення лексичних (фразеологічних) елементів, словотвірних форм, синтаксичних конструкцій, специфіки стилю окремих видів та жанрів перекладу. Якщо з першим етапом перекладацької діяльності все більш-менш просто, то другий етап означає перехід у свідомості перекладача від аналізу тексту оригіналу до синтезу тексту перекладу. Проміжною інстанцією, що є наслідком аналізу першого тексту й робочим “начерком” для створення другого, на думку В.В.Коптілова, є схема структури тексту.

При перекладі науково-технічного чи ділового тексту справа обмежується схемою семантичної структури, тому що кінцева мета перекладу подібних інформативних матеріалів – забезпечення точності передачі змісту того, що перекладається, із відтворенням логічного зв'язку думок.

При художньому перекладі увага переміщується на структуру стилістичну, оскільки її не можна відокремити від семантики. Адже, зрозуміло, в основі художнього перекладу – семантико-стилістична структура художнього твору.

Третій етап носить найбільш творчий характер: формується остаточний завершений текст, який починає функціонувати у мові перекладу. Варто зазначити, що у роботі з художнім твором В.В.Коптілов виділяє ще й 4 етап творчого переоцінювання та “доопрацювання” (редагування) тексту.

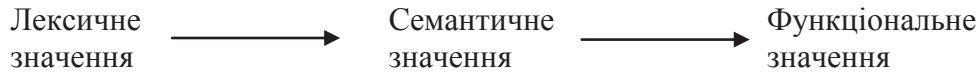
В основу перекладу інформативних текстів (науково-технічних, офіційно-ділових, суспільно-інформативних) лежить лексико-семантичний аспект. Необхідний розподіл перекладів за стилями: науково-технічний, офіційно-діловий, суспільно-інформативний переклад. Окремо розглядається художній переклад.

1. Характерною особливістю лексики науково-технічного стилю є широке використання термінології та спеціальної лексики. При перекладі обов'язково треба використовувати словники і довідники з різних галузей знань. Необхідно пам'ятати, що терміни – це слова або словосполучення, утворені для точного позначення спеціальних предметів та понять. Терміни – це слова, що мають особливу специфіку, і тому до них повинно бути приділено максимум уваги.

Розширення використання української мови в усіх її функціях на сучасному етапі обумовило інтенсивність лінгвістичних досліджень у галузі лексикології та лексикографії. Це розроблення семантичних, функціонально-семантичних і тематичних полів, упорядкування галузевих словників, вивчення функціональних стилів або функціональних діалектів, “професійних мов”.

Вихід української мови на міжнародний рівень завдяки зовнішньоекономічним зв'язкам ставить перед перекладачами і філологами завдання вести пошуки семантичних відповідників у мові перекладу.

Переклад термінів без знань цілого поля, до якого вони відносяться, неможливий. Треба йти від конкретного лексичного значення терміна до його семантики, потім уточнити його термінологічну віднесеність, після цього встановити його функціональну сполучуваність: у вихідній мові, а потім – у мові перекладу.

При перекладі термінів із загальною семантикою варто звернути увагу на його сполучуваність з терміном функціонального значення, тобто переклад терміна відбувається спочатку на рівні поля – словосполучення – терміна, що забезпечує адекватність перекладу.

Термін може бути однослівним (іноді це складне слово) або являти собою специфічну групу лексем, у складі якої є ключове слово (ядро), одне чи два означення (інколи з прийменником), що уточнюють, модифікують, поширюють смисл терміна. Іноді кількість означень, включених до терміна, “велика”, що спонукає утворення терміна у скорочення або абревіатуру.

Для розуміння й перекладу тексту професійному перекладачеві науково-технічної та науково-популярної літератури недостатньо знань зі сфери термінології та спеціальної лексики. Йому треба володіти усіма багатствами мов, з якими доводиться мати справу. Тому варто постійно вдосконалювати перекладацькі навички у різних сферах спілкування, при якому доводиться постійно переходити з мови на мову.

Поповнення термінофонду національних мов здійснюється за рахунок термінологізації не лише слів, але й цілих словесних комплексів, що утворюють так звані багатокomпонентні терміни. Багатослівні найменування разом з іншими типами термінів формують певні системи у складі національних мов.

“Наявність у складі терміна мовного субстрату дає підставу стверджувати, що всі вимоги до терміна (однозначність, точність, систематичність, короткість, простота, зрозумілість) однаково повно можуть бути задоволені в ідеалі. Щодо вимог короткості та точності, то вони, як свідчить термінологічна практика, нерідко перебувають у певній взаємній опозиції” [9, с. 65], тобто іноді заради вимоги короткості доводиться нехтувати вимогою точності, і навпаки.

Головним, звичайно, є те, щоб термін був якомога точним, зрозумілим за семантикою не лише вузькому колу спеціалістів. Це підтверджує факт появи останніми роками багатокomпонентних найменувань не лише у сфері функціонування, але й у сфері фіксації термінів.

За своєю структурою багатокomпонентні терміни є вільними синтаксичними конструкціями, які творяться поєднанням повнозначних і службових слів. Водночас їх семантика характеризується цілісністю.

Сьогодні вищій технічній школі необхідний комунікативно спрямований підхід, що передбачає і забезпечує роботу над формуванням умінь вільно здійснювати мовне професійне спілкування, додержуючись правил і культури мовного поведження, вироблених суспільством.

Володіння професійним усним і писемним мовленням передбачає багатий активний лексичний запас слів. Саме переклади сприяють і збагаченню цього запасу, і вихованню мовного чуття. Зрозуміло, що навчальний переклад повинен проводитися систематично, з конкретною метою порівняння, зіставлення. Через визначення основної думки тексту, розрізнення основної і додаткової інформації, усвідомлення ставлення автора до написаного, сприйняття особливостей тексту з фаху відбувається формування вміння студентів технічного ВНЗ сприймати текст на слух і розуміти зміст текстів різних стилів, типів і жанрів.

Мовний аналіз сучасних перекладів наукових текстів студентами технічних університетів, які постійно користуються професійною лексикою, свідчить про:

1. Невдало побудовані синтаксичні конструкції через прагнення до буквального перекладу, внаслідок чого порушуються не тільки граматичні, стилістичні норми сучасної української мови, а й зміст думки;

2. Недотримання або порушення комунікативної точності через неправильне, неграмотне вживання мовних засобів української мови – синонімів, антонімів, паронімів, багатозначних слів;

3. Вживання у технічних текстах лексики, що вважається на сьогоднішній день “морально застарілою”: діеприкетники з суфіксами -уч-, -юч-: командуючий – замість командувач, завідуючий – замість завідувач, діючий (закон) – замість чинний (крім діючий вулкан);

4. Неправильне вживання іменників на позначення найменувань технічних процесів, дій: оцінка – замість оцінювання, відвантажка – замість відвантаження.

Знання граматичної системи обох мов, уміння орієнтуватися у стилістичних тонкощах, мовна інтуїція і чуття, розвинена творча фантазія, копітка робота у виборі лексичного матеріалу – все це сприяє професійній роботі перекладача. Ця робота починається із зіставлення фактів лексичної системи глибокого лексико-семантичного аналізу лексем, що контактують, зі спроб перекладу спочатку слів та їх сполучень, у подальшому – фраз, речень, фрагментів текстів, текстів.

Завдання перекладу має стати якщо не пряме відтворення особливостей структури його тексту, то викладання їх функції шляхом використання аналогічних засобів вираження думки. Основна мета – не порушувати граматичних зв’язків, а за цим – чіткості, конкретності, стислості.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки:

1. Одним із головних методів дослідження в лінгвістиці перекладу вважається порівняльний аналіз, тобто аналіз форми та змісту тексту перекладу з формою та змістом оригіналу.

2. Головна роль при перекладі відводиться зіставленню лексико-семантичних характеристик різномовних текстів.

3. Без знань термінополя, синонімічного ряду термінів неможливий переклад будь-якого тексту.

4. У будь-якому разі при перекладі, особливо науково-технічного тексту, насиченого термінами з різних галузей науки, необхідно постійно звертатись до словників, довідкової літератури, адже термін повинен уживатися лише в одній, закріпленій у словнику формі, лише з одним, закодифікованим у словнику значенням.

Перспективами подальшого дослідження є методика роботи з науково-технічними текстами, а саме: редагування науково-технічних текстів; добір термінополя; аналіз лексико-семантичних особливостей технічного тексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – М.: Международные отношения, 1973.
2. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода. – М.: Изд-во ЛКИ/URSS, 2007.
3. Рецкер Я.И. Задачи сопоставительного анализа перевода// Теория и практика перевода. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1962.
4. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистический очерк). – М.: Высшая школа, 1968. – 395 с.
5. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. – К., 1982.
6. Жарова Л.П. Складні випадки перекладу. – К.: Тов. “Знання”, 2000. – 48с.
7. Зимомря М.І. Переклад: теорія та практика. – Кіровоград, 2001. – 114 с.
8. Нямцу А.Є. Основи перекладознавства. – Чернівці, 2008 – 312 с.
9. Михайлишин В.П. Типи та особливості багатокомпонентних термінів: Тези доповідей науково-методичної конференції (Хмельницький, 28-30 травня, 1991 р.).
10. Російсько-український словник наукової термінології.: У 3-х т. – К., 1998. – 2000. – 2001.

11. Кочерган М.П. Словарь русско-украинских омонимов (“ложные друзья переводчика”). – К., 1997.

Голдун Л.И.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ТЕКСТА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Статья содержит необходимый минимум базовых знаний из теории и практики российско-украинского перевода в лексико-семантическом, стилистическом, текстологическом аспектах. Предназначена для формирования и закрепления навыков переводческой деятельности на уровне лексики, фразеологии, частично – стилистики текста.

Ключевые слова: лексика, современный перевод, сравнительный анализ, семантико-стилистический, терминополь, терминосистема.

Holdun L.I.

FEATURES OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL TEXT TRANSLATION ARE AT HIGHER SCHOOL

The article contains necessary a minimum of base know ledges from a theory and practice of the Russian-Ukrainian translation in vocabulary-semantic, stylistic, textologist's aspects. Priznapchena for forming and fixing of skills of translating activity at the level of vocabulary, phraseology, partly are stilistika of text.

Key words: vocabulary, modern translation, comparative analysis, vocabulary-semantic, stylistic terminpole, terminsystem.

УДК 378.147:808.3:656.6

Грица А.І.

НАУКОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

У статті представлені основні положення та принципи організації самостійної роботи, а також її найбільш актуальні та продуктивні види і форми організації, під час вивчення курсантами української в умовах перенесення основного навантаження у навчанні на керований процес самоосвіти.

Ключові слова: самостійна робота студентів (СРС), індивідуальна робота студентів (ІРС), принципи організації самостійної роботи студентів, індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ), кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП).

Актуальність роботи визначається колом проблем, поставлених перед нами, оскільки система підготовки з української мови за професійним спрямуванням періодично зазнає змін відповідно до соціально-економічних перетворень. Метою лінгвістичної освіти є підготовка мовної особистості, здатної гідно презентувати себе на міжнародному ринку праці як конкурентоспроможного фахівця. Це, відповідно, і пояснює той факт, що нині суспільство ще більше набуває інформаційно-технічних властивостей. У зв'язку з цим виникає потреба у забезпеченні новаторства у навчанні, вихованні і науково-методичній роботі [3].

Метою роботи є визначення основних принципів та підходів, а також аналіз основних видів та форм організації самостійної роботи студентів під час викладання української мови за професійним спрямуванням.

Формування мовної особистості є пріоритетним напрямком мовної освіти, тому основна її мета скерована на підготовку комунікативно компетентного курсанта здатного вільно орієнтуватися в умовах швидкозмінного навколишнього середовища, здобувати